

DKAB Ders Kitaplarına Yönelik Öğretmen Görüşleri (KKTC Örneği)*

Teachers' Views on Religion DKAB Textbooks (TRNC Example)

Mehmet ERKAN

Dr., Bağımsız Araştırmacı
KKTC

mehmeterkan49@hotmail.com.tr

<https://orcid.org/0000-0002-6251-8193>

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliř Tarihi / Date Received: 14 Haziran / June 2023

Kabul Tarihi / Date Accepted: 30 Haziran / June 2023

Yayın Tarihi / Date Published: 30 Haziran / June 2023

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Haziran/ June

Atıf / Cite as: Erkan, Mehmet. "DKAB Ders Kitaplarına Yönelik Öğretmen Görüşleri (KKTC Örneği)". *Kıbrıs Araştırmaları ve İncelemeleri Dergisi* 12 (Haziran 2023): 21-36. <https://doi.org/10.58607/kaid.1314325>

İntihal / Plagiarism: Bu makale, iTenticate yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir/This article has been scanned by iTenticate. No plagiarism detected.

Etik Beyan/Ethical Statement: Bu çalışmanın etik onayı Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiđi Kurulu tarafından 07.01.2021 tarih ve 2021-01 toplantı numarasıyla verilmiştir. / Ethical approval of this study was given by Eskişehir Osmangazi University Social and Human Sciences Scientific Research and Publication Ethics Committee with the date 07.01.2021 and meeting number 2021-01 (**Mehmet ERKAN**).

Yayıncı / Published by: Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi / Social Sciences University of Ankara.

Bu makale Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisans (CC BY-NC) ile lisanslanmıştır. This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC).

---

* Bu çalışma 2023 yılında Eskişehir Osmangazi Üniversitesi'nde tamamlamış olduğumuz "Öğretmen ve Veli Görüşlerine Göre KKTC'de Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi" başlıklı doktora tezi esas alınarak hazırlanmıştır. / This article is extracted from my doctorate dissertation entitled "Religious Culture and Moral Course in TRNC According to The Opinions of Teachers and Parents", (PhD Dissertation, Eskişehir Osmangazi University, Eskişehir/Türkiye, 2022).

DKAB Ders Kitaplarına Yönelik Öğretmen Görüşleri (KKTC Örneği)

Öz

Bu araştırmada Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ortaokullarında uygulanmakta olan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) ders kitaplarının öğrenme-öğretme sürecine katkısı ve yeterliğinin öğretmen görüşleri çerçevesinde değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın evrenini 2020-2021 eğitim öğretim yılında KKTC'deki devlet ortaokullarında görevli olan tüm DKAB öğretmenleri oluşturmaktadır. Araştırma 2020-2021 eğitim öğretim yılında KKTC'de görevli olan DKAB öğretmenlerinden 14'ü aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Nitel bir araştırma deseni ile incelenen araştırmanın verileri yarı yapılandırılmış görüşme sorularıyla elde edilmiştir. Araştırmada ulaşılan bulgular içerik analizine göre analiz edilerek yorumları yapılmış ve tartışma kısmına yer verilmiştir. KKTC'de DKAB ders kitaplarının yeterliği, ders kitaplarının öğretim sürecine katkısı ve ders kitaplarının olumlu-olumsuz yönleri gibi konularda KKTC'de yapılmış başka bir çalışmaya rastlanmamıştır. Dolayısıyla bu araştırmanın eğitim öğretim açısından program geliştirme ve ders kitaplarının hazırlanması süreçlerinde literatüre önemli ölçüde katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bir eğitim materyali olarak DKAB ders kitaplarının amacına hizmet etmesi için hedef kitlesine yönelik olması gerekir. Bu araştırmada DKAB ders kitaplarının amacına nasıl hizmet ettiği ve ders kitaplarıyla ilgili yaşanan problemler yer almaktadır. Araştırma sonuçlarına göre KKTC'de uygulanmakta olan DKAB ders kitaplarında teknik hataların bulunduğu, anlatım ve kavramlar açısından kitapların öğrenci seviyelerinden uzak olduğu, kazanımları yerine getirme açısından ders süresi ve öğretim programıyla ders kitaplarının uyumlu olmadığı ortaya çıkmıştır. KKTC'de uygulanmakta olan DKAB ders kitapları genel olarak Türkiye'deki DKAB kitaplarından faydalanılarak hazırlanmıştır. Her ne kadar benzerlikler bulunsun da Türkiye ve KKTC toplumlarının ayrı bir sosyolojik geçmişleri olduğu bir gerçektir. Son yıllarda toplumsal yapıya uygun olması açısından DKAB ders kitaplarında bazı düzenlemeler yapılmış fakat yapılan düzenlemeler yeterli olmamıştır. Bu nedenle DKAB ders kitaplarındaki bu olumsuz intibah eğitim öğretimi önemli ölçüde etkilediği dolayısıyla DKAB ders kitaplarının KKTC toplumuna yönelik olarak yeniden geliştirilmesi gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Din, KKTC, DKAB Dersi, DKAB Ders Kitapları, DKAB Ders Öğretmenleri.

Teachers' Views on DKAB Textbooks (TRNC Example)

Abstract

This research aims to evaluate the contribution and competence of the Religious Culture and Moral Knowledge (DKAB) textbooks applied in the secondary schools of TRNC on the learning-teaching process within the framework of teachers' opinions. The research was conducted by 14 DKAB teachers working in the TRNC in 2020-2021 academic year. The research data, which adopted a qualitative research design, were obtained by semi-structured interview questions. According to the results of the research, it has been revealed that there are technical errors in the DKAB textbooks applied in TRNC: the books are beyond the level of the students in terms of expressions and concepts; the course duration and the curriculum are not compatible with the textbooks pertaining to fulfilling the achievements. It is seen that this negative aspect in the DKAB textbooks has a significant impact on education and therefore the DKAB textbooks in TRNC should be developed for the students in TRNC. The RCAC textbooks used in TRNC were generally prepared by making use of the RCAC textbooks in Türkiye. Although there are similarities, it is a fact that the societies of Türkiye and TRNC have different sociological backgrounds. In recent years, some arrangements have been made to the DKAB textbooks in order to be suitable for the social structure, but the arrangements have not been sufficient. For this reason, there is a need for new DKAB textbooks for TRNC society and the necessary steps should be taken by the relevant institutions and organizations.

Keywords: Religious Education, Religion, TRNC, DKAB Course, DKAB Textbooks, DKAB Course Teachers.

Giriş

Eğitim ve din topluma yön veren önemli kurumlar arasında gösterilmektedir. Eğitimin topluma yön verme özelliğini en iyi şekilde yerine getirebilmesi adına eğitim ve eğitim araçlarının toplumun ihtiyaç ve beklentilerine yönelik olması beklenmektedir (Celep, Bülbül ve Tunç, 2000). Aynı zamanda eğitim ve din eğitiminin hedeflerine ulaşması açısından belirli bir sistem ve amaçlar doğrultusunda yürütülmesi gerekmektedir (Tosun, 2001). KKTC’de ortaokullarda yürürlükte olan DKAB derslerinin de KKTC eğitim sistemi içerisinde planlı ve programlı bir şekilde yürütülmesi hedeflenmiştir. Bir eğitim aracı olarak ders kitapları gerek içeriğiyle gerek de hedeflediği amaçlara ulaşması açısından öğrencilerin öğrenme süreçlerine önemli derecede katkı sağlayan temel kaynak niteliğindedir. KKTC’de DKAB derslerinde önemli bir öğretim kaynağı niteliğinde olan DKAB ders kitapları yıllarca Türkiye’deki DKAB ders kitapları örnek alınarak hazırlanmıştı (Nurçin, 2019). Açıkçası son yıllara kadar Türkiye’de kullanılan DKAB ders kitapları KKTC’de bire bir kullanılmaktayken son yıllarda duyulan ihtiyaç üzerine KKTC’deki DKAB ders kitaplarında kısmen değişiklikler yapılmıştır. Türkiye ve KKTC toplumları her ne kadar yakın ve benzer görüne de her toplumda olduğu gibi KKTC’nin de Türkiye’den farklı olarak geçirmiş olduğu tarihi tecrübeleri bulunmaktadır. Bu durum KKTC’nin farklı kültür, örf, gelenek ve farklı sosyolojisi olduğunu göstermektedir. Buna göre KKTC’nin tüm eğitim bileşenlerinde olduğu gibi DKAB derslerinin ve dolayısıyla DKAB ders kitaplarının da toplumun ihtiyaç ve beklentilerine yönelik olması beklenmektedir. Bu araştırmada büyük ölçüde Türkiye’deki DKAB ders kitapları örnek alınarak hazırlanan ve KKTC’de kullanılan DKAB ders kitaplarının eğitim-öğretim açısından yeterliği ve KKTC toplumuna göreliği konuları öğretim süreci içerisinde eğitimin en önemli bileşenlerinden olan DKAB ders öğretmenlerinin görüşleri çerçevesinde açıklanmıştır.

1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Yukarıda ifade edildiği gibi eğitimin topluma yönelik olması gerektiği düşünüldüğünde KKTC’de kullanılan DKAB ders kitaplarının toplumun ihtiyaçlarına nasıl cevap verebildiği, ders kitaplarıyla ilgili karşılaşılan problemler ve ders kitaplarının yeterliği konusu irdelenmesi gereken bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Eğitimde önemli bir faktör olan öğretmenler sahada bizzat öğretimi gerçekleştirme sürecinde DKAB ders kitaplarıyla ilgili tüm olumlu-olumsuz etkileri gözlemleme olanağına sahiptir. Bu nedenle öğretim sürecine etkisi bakımından DKAB ders kitaplarıyla ilgili öğretmen görüşlerinin incelenmesi önemli bir konudur. Ayrıca KKTC’de DKAB ders kitaplarıyla ilgili öğretmen görüşlerini konu edinen farklı bir araştırmaya rastlanmamasından dolayı bu araştırmanın literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu araştırmanın amacı KKTC devlet okullarında görev yapmakta olan DKAB öğretmenlerinin eğitim ve öğretime katkısı açısından DKAB ders kitapları hakkındaki görüşlerinin incelenmesidir. Bu genel amaç doğrultusunda araştırmada aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- 1- Öğretmenlerin KKTC’de kullanılmakta olan DKAB ders kitaplarının DKAB öğretim programıyla uyumu hakkındaki görüşleri nelerdir?
- 2- Öğretmenlerin DKAB ders kitabının dili ve üslubu hakkındaki görüşleri nelerdir?
- 3- Öğretmenlerin DKAB ders kitaplarını kaynak olarak aktif bir şekilde kullanılması hakkındaki görüşleri nelerdir?
- 4- Öğretmenlerin DKAB ders kitabının daha verimli olması adına önerileri nelerdir?

2.Yöntem

2.1. Araştırmanın Modeli

KKTC’de öğretmenlerin DKAB ders kitabı hakkındaki görüşlerini inceleyen bu araştırma nitel araştırma desenlerinden durum çalışması olarak tasarlanmıştır. Durum çalışmaları bir veya daha fazla durumun derinlemesine incelenmesine olanak sağlar. Durum çalışmaları bireylerin deneyimlerine dayanarak güncel bir durumu derinlemesine ve gerçekçi bir bakış açısıyla analiz edilmesi şeklinde de ifade edilebilir (Saban ve Ersoy, 2019). Bu çalışmada bu desenin tercih edilmesiyle öğretmenlerin DKAB ders kitaplarına ilişkin deneyimlerinin derinlemesine anlaşılmasında daha etkili olacağı düşünülmüştür.

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2020-2021 eğitim öğretim yılında KKTC’de bulunan toplam altı ilçedeki devlet ortaokullarında DKAB öğretmenliği yapan 14 öğretmen oluşturmuştur. Öğretmenlerin 11’i ilahiyat fakültelerinden 3’ü ise DKAB Öğretmenlik Bölümlerinden mezundur. Araştırmaya katılan öğretmenlerin 12’si erkek, 2’si kadındır.

2.3. Veri Toplama Araçları ve Verilerin Toplanması

Araştırmanın verilerine öğretmenlere uygulanan mülakat tekniğiyle ulaşılmıştır. Araştırmada ilgili literatür taraması yapılarak ve uzman görüşleri alınarak araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla öğretmenlerden cevaplar alınmıştır. Görüşme soruları bir ana soru ve dört sonda sorusundan oluşmuştur. Öğretmenlere ilk olarak DKAB ders kitapları hakkındaki düşünceleri sorulmuş, ardından sonda sorularıyla ders kitabı içeriğinin öğretim programı ile uyumlu olup olmadığı, ders kitaplarındaki bilgi aktarımında kullanılan dil ve üslubun öğrenciler açısından uygun olup olmadığı, ders kitaplarını kaynak olarak aktif bir şekilde kullanma durumları ve ders kitabının daha verimli olması için nelere dikkat edilmesi gerektiği ile ilgili sorulara cevaplar alınmıştır. Hazırlanan görüşme formu ile KKTC’de DKAB öğretmeni olarak görev yapan 14 öğretmenin farklı görev bölgelerine gidilerek yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmenin başında öğretmenlere araştırmanın kapsamıyla ilgili bilgiler verilmiş ve veri kaybı olmaması adına öğretmenlerden izin alınarak görüşmeler kayıt altına alınmıştır.

2.4.Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen verilerin analizinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi aralarında benzerlik bulunan ifadelerin kategoriler ve temalar şeklinde birleştirilmesiyle okuyucunun anlayabileceği şekilde yorumlanmasını amaçlar. Tümevarımcı veri analizi kodların ve temaların ilgili verilerin içerisinden oluşturulmasına olanak sağlar (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Bu çalışmada da verilerin kodlanması, temaların bulunması, kod ve temaların düzenlenmesi, bulguların tanımlanması ve yorumlanması şeklinde tümevarımcı analiz tercih edilmiştir. Kayıt altına alınan katılımcıların ifadeleri eksiksiz bir şekilde deşifre işlemiyle önce yazı ortamına aktarılmıştır. Verilerin oluşturduğu yazılı metinler elle kodlama yöntemiyle kodlanmış, kodların bir araya getirilmesiyle temalara ve kategorilere ulaşılmıştır. Araştırmanın iç güvenilirliğini sağlamak adına yazı ortamındaki aynı veriler iki uzman tarafından da kodlanmış istişareler sonucunda kodlar ve temalar son şeklini almış ve araştırmacı tarafından yorumlanmıştır. Öğretmenlerin görüşlerini yansıtmak adına çalışmada doğrudan alıntılara yer verilmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin isimlerine çalışmanın hiçbir kısmında yer verilmemiş katılımcılar araştırmacı tarafından verilen kodlarla tanımlanmıştır.

3. Bulgu Yorum ve Tartışma

KKTC’de görev yapan DKAB öğretmenlerinin görüşleri çerçevesinde DKAB ders kitabına yönelik bulgu, yorum ve tartışmalara bu bölümde yer verilmiştir. KKTC’de DKAB ders kitaplarıyla ilgili daha önce yapılan çalışmalara rastlanılmadığından ve KKTC’de kullanılan DKAB ders kitaplarının Türkiye’deki DKAB ders kitaplarıyla büyük benzerlikler içerdiğinden dolayı tartışma kısmında Türkiye’de yapılmış çalışmalara yer verilmiştir.

Öğretmenlerden elde edilen veriler neticesinde öğretmenlerin DKAB ders kitabıyla ilgili görüşleri; ders kitabı ile öğretim programının uyumu, ders kitabında kullanılan dil ve üslup, ders kitabının aktif kullanılabilirliği ve ders kitabının daha verimli olması için öneriler şeklinde farklı başlıklar altında incelenmiştir.

3.1. Ders Kitabı ile Öğretim Programının Uyumu

DKAB öğretim programı ile ders kitabı arasındaki uyum hakkındaki katılımcıların görüşleri bu başlık altında incelenmiştir. Konuyla ilgili katılımcılardan K2, derslerde uygulanacak programı kendisinin belirlediğini ve bu nedenle ders kitabı ile öğretim programının uyumlu olmadığını şu şekilde açıklamaktadır:

“Öğretim programı ile uyumlu mu, zannetmiyorum. Çünkü eğitim programıyla, daha doğrusu eğitim programı diye bir şey yok aslında burada. Biz kendimiz yapıyoruz öğretmenler olarak. Türkiye’deki gibi belirli bir program yok, veriyorlar bu kitabı sana ve kitaptan anlatmanı istiyorlar. Aslında programı burada kitaba göre ve konulara göre sen kendin oluşturuyorsun, ayrıca tecrübene göre. Yani elbette baktığımda uyum var diyebilirsin ama öyle ahım şahım bir uyum yok.”

Katılımcılardan K6 da ders kitaplarıyla öğretim programının uyumlu olmadığını, bu durumun ise ders kitaplarındaki hatalardan kaynaklandığını şu şekilde dile getirmiştir:

“Evet ders kitaplarında dediğim gibi birçok hata ile karşılaşıyoruz. Basım hatalarından tutun, yanlış veya eksik anlatımlara, ne bileyim yetersiz etkinliklere, dolayısıyla öğretim programları ile çok da uyumlu olduğunu düşünmüyorum açıkçası ders kitaplarının. Ders kitaplarının yazılmasında bence kesinlikle Türkiye’deki akademisyen arkadaşlardan, direkt Türkiye’deki kitapların kullanılması olmasa bile destek alınmalı, bu anlamda öğretim programlarıyla da uyumlu olmadığını düşünüyorum.”

Katılımcılardan K4 ise ders kitabıyla öğretim programının kısmen uyumlu olduğunu, bu duruma ise haftalık ders süresinin neden olduğunu “Uyumlu ama sınırlı, niye sınırlı hocam, çünkü program ve amaçlar bize iki saatte vermemize göre ayarlanmış ama gerçekte bu ders bir saat.” şeklinde ifade etmiştir. Konuyla ilgili katılımcılardan K12 de ders kitabı ile öğretim programının derse ayrılan haftalık süreyle uyumlu olmadığını “İçerik uyumlu, programla uyumlu yani işte varlıklar âleminden başlayıp şeye kadar devam ediyor, dinlerin tanıtımına kadar devam ediyor ancak programın yetişmesi anlamında uyumlu değil, öyle söyleyeyim.” şeklinde ifade etmiştir.

Katılımcılardan K10 öğretim programı ile ders kitabının uyumu ile ilgili görüşlerini “Öğretim programının dışına çıkıldığının kanaatinde değilim ben. Ders kitabı da programa göre yapılmıştır. Çünkü önceki programlarda aynı konular var, biraz daha sadeleştirme ve kısaltılmış şekli.” şeklinde ifade etmiştir.

Benzer bir biçimde katılımcılardan K11 de ders kitabının öğretim programına göre hazırlandığını fakat bazı düzenlemelerin gerektiğiyle ilgili görüşünü şu şekilde ifade etmiştir:

“Uyumludur yani onu vermeye çalışmış. Mutlaka bazı değişiklikler olması lazım, yenilenmesi lazım. Ya bunun her yıl gözden geçirilerek eksiklerin düzeltilmesi, yanlışların kaldırılması, ya çalışa çalışa düzelir yani bu üzerinde çalışmadan ben değiştirdim diye 3-5 yıl önceki kitabı aynen devam edilmesini ben tasvip etmiyorum.”

Katılımcıların DKAB ders kitabı ile öğretim programının uyumuna yönelik görüşleri değerlendirildiğinde katılımcılardan bazılarının göre ders kitabı ile öğretim programının uyumlu olmadığı anlaşılmaktadır. Ders kitabında bulunan teknik kusurlardan, yazım hatalarından, haftalık ders saati gibi nedenlerden dolayı öğretim programıyla ders kitaplarının uyumlu olmadığı görülmüştür. Kendilerine öğretim programı verilmediğini ifade eden bazı katılımcılar derste anlatılacak konuları kendilerinin belirledikleri için öğretim programına uyulmadığı anlaşılmaktadır. Ayrıca öğretim programıyla ders kitabının haftalık ders süresi açısından da uyumlu olmadığı söylenebilir. Öğretim programının haftalık iki saatlik bir derse göre hazırlandığı fakat KKTC’de yürürlükte olan DKAB dersi için haftalık bir saatlik bir süre ayrıldığı göz önünde bulundurulduğunda öğretim programının ders süresi açısından da ders kitabı ile uyumlu olmadığı söylenebilir. Bazı katılımcıların ise ders kitaplarının öğretim programına göre hazırlandığını ve dolayısıyla öğretim programı ve ders kitabının uyumlu olduğunu ancak öğretim programının kısmen düzenlenmesi gerektiğini ifade ettikleri görülmüştür. Öğretim programı ile ders kitabının uyumlu olduğunu belirten katılımcıların ders kitabındaki bazı konularda KKTC ile ilgili yerel örneklerin yer almasından dolayı bu görüşte oldukları söylenebilir. Kitapların öğretim programına göre hazırlandığını ifade eden az sayıda katılımcının da programın düzenlenmesi gerektiğine dikkat çektikleri görülmektedir. Bu durum da öğretim programıyla ders kitabının uyum açısından aralarında önemli problemlerin olduğu şeklinde değerlendirilebilir. Zengin’in (2010) araştırmasında da bu çalışmayla benzer bir şekilde öğretim programıyla ders kitabının uyumu açısından bazı problemlerin olduğu ortaya çıkmıştır. Asri’nin (2011) çalışmasında da öğretim programının amaç, içerik, öğrenme-öğretme durumları gibi öğelerin ders kitabına yansımada birtakım problemlerin olduğu ve bu durumun öğretim ortamını olumsuz etkilediği ifade edilmiştir. Benzer bir biçimde Kaya’nın (2014) çalışmasında da ders kitabıyla öğretim programının uyumlu olmadığı ve bu durumun öğrenme açısından öğrencileri etkilediği sonucu çıkmıştır.

Öğretim programındaki kazanımların yerine getirilmesi ve dersin amaçlarına ulaşılması açısından öğretim programıyla ders kitabının uyumlu olması beklenmektedir. Ders süresi, kitaplardaki bazı hatalar, idari açıdan takip ve denetimlerin olmamasından dolayı KKTC’de DKAB derslerinin öğretim programına göre uygulanmadığı ortaya çıkmaktadır. Bu duruma en önemli neden olarak ders süresi ile program içeriği arasındaki orantısızlık gösterilebilir. Ayrıca DKAB derslerinin uygulanmasıyla ilgili resmî bir kurum tarafından denetim ve takiplerin yapılmadığı, bu durumda öğretmenlerin kendi kanaatlerince önemli gördükleri konuları anlattıkları, dolayısıyla her öğretmenin program ve ders kitabına bağlı kalmadan kendine göre DKAB dersi uyguladığı söylenebilir. KKTC’de görev yapan öğretmenlerin tamamına yakını 5 yıllık bir görev için Türkiye’den gelmekte ve gelen öğretmenler, resmî olarak T.C. Büyükelçiliğine bağlı bulunmaktadır. Büyükelçiliğin bünyesindeki Eğitim Müşavirliği zaman zaman DKAB öğretmenleriyle ilgili sorunlara yönelik toplantılar düzenlese de kapsamlı olarak uygulamadaki öğretimin nasıl olduğu, öğretim programının takibi gibi konulara değinilmediği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla KKTC’de Türkiye’den gelen görevli öğretmenlerin öğretim açısından net bir şekilde sorumlu olduğu bir kurumun bulunmadığı söylenebilir. Bu durumda ders süresinin yetersizliği, öğrenci altyapısındaki yetersizlikler gibi nedenlerden dolayı öğretmenlerin uygun gördükleri şekilde dersleri uyguladıkları söylenebilir. Atalay’ın (2004) çalışmasında da KKTC’de DKAB dersini uygulayan din

görevlilerinin ders kitaplarını fazla kullanmadıkları, derslerde kendilerine göre önemli gördükleri konuları anlattıkları ifade edilmiştir.

3.2. Ders Kitabının Dili ve Üslubu

Katılımcıların DKAB ders kitabının dil ve üslubu ile ilgili görüşleri incelendiğinde bulguların ders kitabının dil ve üslup olarak uygun olduğu ve ders kitabının dil ve üslubu değişmeli şeklinde iki farklı bakış açısı etrafında toplandığı görülmüştür.

3.2.1. Dil ve Üslup Olarak Uygunluğu

Bazı katılımcıların öğrenciler açısından DKAB ders kitabının dil ve üslup yönünden uygun olduğunu, dolayısıyla bu noktada sorun yaşamadıklarını ifade ettiği görülmüştür. Konuyla ilgili olarak katılımcılardan K1, ders kitabının üslup yönünden KKTC toplumuna göre uygun olduğunu “Kitabın üslubu güzel. Daha böyle şey, Kıbrıs insanına da hitap edebilecek düzeyde. Hani bizde kitaplar biraz sert, Karadeniz tarzıdır. Burada daha hoş, yöntem de güzel yani.” şeklinde ifade etmiştir. Katılımcılardan K12 de DKAB ders kitabının dil ve üslup yönünden uygun olduğunu, öğrencilerden kendisine olumsuz bir dönüşün olmamasıyla ilişkilendirmektedir. Konuyla ilgili olarak katılımcının görüşleri şu şekildedir:

“Yani dil konusunda ağır bir dil yok, yani çok büyük böyle anlaşılmayacak ayet-hadis kullanılmıyor, o anlamda sıkıntı yaşamıyoruz. Yani bu nedir diye bize pek fazla dönüt veren olmuyor. O yönde sıkıntı yaşamıyoruz, bir de yereldir, iyidir, örneklerde yerellik kullanılmış, o anlamda güzeldir.”

Katılımcılardan K8 de ders kitabında kısmen bilimsel, ağır terimler yer alsada da dil ve üslup yönünden uygun olduğunu şu şekilde ifade etmiştir:

“Uygun, uygun çok sade, zaten hikâyeler var. Hikâyeler mesela buranın ilçeleri Güzelyurt’tan Ali şöyle yaptı, Lefke’den Ayşe şöyle dedi. O çok hoşuma gitti benim, o gerçekten gerekli bir ihtiyaçtı, ona inanıyorum. Dil çok sade, çocukları boğmaya hiç kaçılmamış o anlamda güzel. Sadece şey var, onu işlerken de fark ettim mesela kötü alışkanlıklar ünitesi var. Mesela kötü alışkanlıklar ünitesinin sonunda birkaç tane böyle okuma yazısı konmuş. Ve onlar hep şey, çok bilimsel dil yani sanki din kitabı değil de tıp kitabı gibi öyle söyleyeyim. O kadar hani böyle şey yapılmış karaciğer akciğer yüzde (%) bilmem ne, o kadar çok öyle bir bölüm vardı fazla olduğunu düşündüm ben o zaman.”

Benzer bir biçimde katılımcılardan K13 de DKAB ders kitaplarındaki dil ve üslubun öğrenci seviyesine uygun olduğunu “Evet, uygun, yani öğrenci seviyelerine göre dramatize edilerek bazı konular hikâyeleştirilerek anlatılıyor, bunlar öğrencinin anlayabileceği seviyede, gayet güzel hazırlanmış yani.” şeklinde ifade etmiştir. Konuyla ilgili olarak katılımcılardan K9 da DKAB ders kitaplarının dil ve üslup yönünden uygun olduğunu şu şekilde ifade etmiştir: “Evet, şu anda uygun gördüğüm kadarıyla, etkileyici, hikayeleyici bir dille anlatımı var. Bilgiler var, soru cevaplar var, bulmacalar var, çok profesyonelce hazırlanmış, bütün bu eğitim metotları kullanılarak hazırlanmış. Çok kaliteli ve güzel kitaplar.”

Katılımcıların DKAB ders kitabının dil ve üslubunun uygunluğuna yönelik görüşleri incelendiğinde ders kitaplarında yerel örneklerin bulunduğu ve sade bir dille anlatımdan dolayı ders kitabının uygun görüldüğü anlaşılmaktadır. Katılımcılar KKTC özelinde kitaplarda kullanılan dilin daha hafif olduğunu, dolayısıyla öğrencilerin dille ilgili bir sorun yaşamadıklarını ifade etmiştir. Bazı katılımcıların kitabın öğrenciler açısından uygun olduğunu ders kitabının dil ve üslubu ile ilgili öğrencilerden olumsuz bir dönüşün olmamasıyla desteklediği görülmüştür. Katılımcılara göre ders

kitabındaki konuların hikâyelerle desteklenmesinin öğrenciler açısından daha kolay bir öğrenme sağladığı ifade edilmiştir. Ders kitaplarında öğrencilerin öğrenme süreçlerine katkı sağlayacak yerel örneklerin bulunması, kitaplarda kullanılan dilin sade ve anlaşılır tarzda olmasının öğretim açısından öğrenciler ve öğretmenler tarafından olumlu görüldüğü söylenebilir.

3.2.2. Ders Kitabının Dili ve Üslubunun Değişmesi Gerektiği

Katılımcılardan bazılarının öğrenciler açısından DKAB ders kitabının dil ve üslup yönünden uygun olmadığını, dolayısıyla bu konuda öğretmenlerin ve öğrencilerin sorun yaşadıklarını ifade ettikleri görülmüştür. Konuyla ilgili olarak katılımcılardan K2, KKTC’de öğrencilerin ön bilgilerinin olmadığına dikkat çekerek ders kitabında kullanılan dil ve üslubun uygun olmadığını şu şekilde belirtmiştir:

“Uygun değil, bazı bölümlerde akademik dil, akademik kavramlar var. Özellikle buradaki çocuklar sıfır, ben şimdi akademik kavramlarla anlatamıyorum. Çocuk zorlanıyor, zaten bizim için çok basit olan kavramı bile bilmiyor. Mesela Kâbe ne demektir diye en basitinden. O belki orada olması gerekiyordu ama ben en basit şeyleri bile bilmeyen öğrenciye mubah, mekruh gibi kavramları anlatmada, kaza ve kader gibi kavramları anlatmada özellikle Kıbrıs halkı için söylüyorum, yani buradaki durum için söylüyorum, çok zorlanıyorum, o nedenle uygun bulmuyorum. (...) Şimdi en temel sorun bir kere kitap, müfredat değişimi olmalı kitap, birkaç defa da bahsettim, Kıbrıs’ın toplumsal havasına cevap verecek bu bir. İki, kitap mümkün olduğu kadar sade olacak ve Türkiye’deki 4 ve 5. sınıf öğrencilere verilen derslermiş gibi 6, 7 ve 8. sınıflara verilecek Kıbrıs için söylüyorum.”

Benzer bir biçimde katılımcılardan K7 de KKTC’de öğrencilerin ön bilgilerinin olmamasından dolayı ders kitabında kullanılan dilin KKTC’deki öğrencilere göre yeniden düzenlenmesi gerektiğini ifade etmiştir. Katılımcının konuyla ilgili görüşleri şu şekildedir:

“Dil konusunda daha sadeleştirilmiş kelimeler seçilmeli. Diyeceksiniz ki siz okuduğunuzda çok sade gibi gelebilir, yine başa dönüyorum Kıbrıs’taki çocuklar Türkiye’de halkın konuştuğu bazı kelimeleri duymuyorlar, bilmiyorlar. Bu bir sorun, bu bölüm çok hoşuma gitti. Kullanılan kelimeler daha sadeleştirilmiş ve Kıbrıs’ta yaşayan halkın kullandığı kelimelerle olmalı.”

Konuyla ilgili olarak katılımcılardan K3 de ders kitaplarında kullanılan dilin, içinde bulunduğumuz zaman açısından uygun olmadığını, dolayısıyla dil ve üslubun günümüze göre güncellenmesi gerektiğini şu şekilde dile getirmiştir:

“Dil, üslup son derece önemli, çağımız çocuklarına akıl mantık çerçevesinde onların anlayacağı şekilde, günümüz şartlarına, günümüz teknolojisine uygun bir şekilde aktarılmalı. Üslup, dil çok önemli, burada yani adeta yeni bir din dili oluşturulması gerekiyor. (...) Din ile alakalı oluşturulan dil, üslup vs. bu çağa cevap verebilecek imkân ve ihtimali yok.”

Katılımcılardan K5 de DKAB ders kitabında kullanılan kelime ve kavramların anlaşılmadığını, dolayısıyla ders kitabındaki dil ve üslubun günümüzde öğrenci seviyeleri ve ilgileri açısından düzenlenmesi gerektiğini şöyle ifade etmiştir:

“Bazı kelimeleri aktarırken çocukların anlamadığını hissediyorum. Yani kelimelerimizin ve kavramlarımızın anlaşılmadığını düşünüyorum. Özellikle mesela surelerin açıklanmasında falan emin olunuz sureyi tercüme etmiş, bir şey anlatmıyor, bir şey anlaşılıyor. Bu hayata bir şey söylemesi lazım, o sure bu hayata dokunacak. Kelimelerin anlaşılır hâle getirilmesi gerekiyor. Mesela kâfir kelimesi; “De ki ey kâfirler!”, mesela bunu

tercüme ederken bayağı şey yapıyorum, gerçeği görememektir kâfir kelimesi, odur biliyor musunuz? Ama dediğin zaman adam bir irkiliyor, insanlar irkiliyor, korkuyor. Din bir korku unsuru olmamalı, sevgi unsuru olmalı, insan korkuyor, hakikaten korkuyor. Gerçeği göremeyenler, gerçeği görmek istemeyenler, gözünü gönlünü gerçeğe kapatanlar, böyle tercüme et anlaşılın. Bizim derdimiz anlaşılın. (...) O konuda dilin daha anlaşılır olması gerekiyor, kavramların daha anlaşılır hâle getirilmesi gerekiyor, bu çok doğal bir şeydir ya 2021’deyiz anlatabiliyor muyum? O kelime buranın kelimesiyle, bu halkın bağrından çıkan bir kelimeyle olması gerekiyor. Başka türlü anlaşılamazsın yani. Ha, söylersin ama derdini anlatamazsın, karşılığı olmaz. Benim derdim anlaşılın, derdim o. Yani o anlamda kelimeler çocuğun seviyesine uygun, anlaşılır ve korku unsuru olmaktan çıkartılmalı.”

Benzer bir biçimde katılımcılardan K6 da öğrencilerin ders kitaplarında kullanılan dili anlayamadıklarını ve bu durumun kendisi için bir zorluk oluşturduğunu şu şekilde açıklamaktadır:

“Yok, daha sadeleştirilmeli. Çünkü öğrencilere artık geldiğimiz noktada, yani en basit en temel şeyleri bile anlatmakta zorlanıyoruz. Yani sürekli tahtaya yazı yazmak zorunda kalıyoruz. Açıkçası ortaokulda öyle bir durum var. Dolayısıyla ders kitaplarındaki dili de çocuklar anlamaktan uzaklar. Bence daha sade bir dil kullanılmalı, daha kısa cümlelerle, daha somut örnekler verilmeli diye düşünüyorum.”

Konuyla ilgili olarak katılımcılardan K10 da DKAB ders kitabında öğrencilerin ilk defa duydukları terimlerin olduğunu ve bu durumdan dolayı derste zorlandığını şöyle ifade etmiştir:

“Altıncı sınıfta çocuklar ilk defa dinî terimler duymaya başlıyor, öyle çocuklar var. Onlara anlatmak veya izah etmekte biraz problem yaşıyorum. Ama 7. sınıftan itibaren çocuklar da bu terimlere alışıyorlar yani. İlk defa dinî terimleri duyan çocuklarla karşılaşıyoruz. Bu bir burada din eğitiminde problemdir.”

Katılımcılardan K11, ders kitaplarında çok basit dil hatalarının bulunduğunu ve ders kitaplarının mevcut hâliyle uygun olmadığını şu şekilde açıklamıştır:

“Yani ders kitaplarını yazanların, yani bilgisayara geçirenlerin herhalde dil ile hiçbir bağlantıları yok galiba. Yani ben Türkiye’de de böyle çalışmalarda buldum, hocam ünite başlığı yanlış yazılır mı ya. Hac yazması gerekirken haç yazmış. Enteresan, enteresan yanlışlar var. Bu klavye hatası değil, ya hiç mi inceleme olmadı, mutlaka görülürdü. Bu heyet ne yaptı ben bilmiyorum. Türkiye’de çok dikkat edilir buna. Hala gelen kitaplar aynı şekilde devam ediyor. Yani biz pdf’lerini indirdik, online ders yaparken orada bile ekranın üzerini o kelimeyi karalayın deriz. Sorularda yanlış cevaplar var. Bulmaca komple yanlış, yani biraz daha üzerinde durulması lazımdı. Profesyonelce değil. Çok dikkat edilmesi lazım, genel olarak kitaplar bu yönde iyi değil yani.”

Ders kitabının dil ve üslubu açısından bazı katılımcıların görüşleri incelendiğinde katılımcıların DKAB ders kitabında kullanılan dil ve üslubun KKTC’deki öğrenciler açısından uygun olmadığını ifade ettikleri görülmüştür. Katılımcılar öğrencilerin dinî kavram ve bilgiler açısından ön bilgilerinin olmaması, kitapta kullanılan kavramların güncel hayata dair yansımalarının olmaması ve kitapta basit dil hatalarının bulunmasından dolayı ders kitabındaki dil ve üslubun değişmesi gerektiğini ifade etmiştir. Katılımcılara göre KKTC’deki DKAB ders kitaplarındaki konuların daha sade, basit ve günümüz öğrencilerinin anlayacağı ve anlamlandıracağı kelimelerle aktarılması gerekmektedir.

KKTC’deki DKAB ders kitabında kullanılan dil ve üslubun öğrenciler açısından uygun olmadığı, kitaplarda çok basit teknik hataların olduğu, dolayısıyla ders kitaplarının öğrencilere hitap edecek nitelikte güncellenmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Genel olarak ortaokuldaki öğrencilerin

daha önce dinî terimleri duymadıkları için bu terimlere aşina olmadıkları ve bu durumun öğrencileri ortaokul eğitimleri sürecinde zorladığı anlaşılmaktadır. DKAB ders kitabında kullanılan kavramların geleneksel anlatımlardan ziyade günümüzde daha kolay anlaşılabilir tarzda ifade edilerek kısa ve anlaşılır cümlelerle toplumun kültürü göz önüne alınarak aktarılması gerektiği söylenebilir. Katılımcıların vurgulamış olduğu kavramların günümüze hitap edecek nitelikte olmasının, geçmişten günümüze kadar gelen kalıplaşmış kavramların kullanılmasından kaynaklandığı söylenebilir. Kaymakcan'ın (2009) araştırmasında öğretmenlerin DKAB ders kitabının anlaşılır bir dile sahip olduğuyla ilgili görüşleri %82,5 olarak oldukça yüksek çıkmıştır. Bu durum, Türkiye'de öğrencilerin dinî bilgiler açısından altyapılarının daha iyi olması ve öğretim programının genel olarak Türkiye'nin toplum yapısına yönelik oluşuyla açıklanabilir. Nitekim KKTC toplumunun Türkiye ile farklı tarihsel ve sosyolojik süreçlerden geçtiği daha önce ifade edilmişti. Türkiye ile hemen hemen aynı öğretim programını kullanan KKTC'de ders kitabının dili ve üslubunun uygun bulunmaması anlaşılabilir bir durumdur. Keskiner de (2018) çalışmasında DKAB dersinde yer alan bilgilerin her ne kadar doğru bilgiler olsa da kullanılan dilin öğrencilerin anlama düzeyinden uzak olduğunu ifade etmiştir. Öğretmenlerin ders kitabındaki bazı dinî kavramları aktarırken zorlanmaları, ders kitabındaki bazı kavramların günümüze göre ifade edilmesinin zorluğunu gösterdiği gibi bu kavramların öğretmenler tarafından öğrenci seviyelerine indirgenememe durumunu da ortaya koyabilir. Uçak'ın (2020) çalışmasında derste kullanılan kavramların öğretilmesindeki zorluklardan biri de öğretmenden kaynaklı olduğu ortaya çıkmıştır. Öğretmenler derste kullandıkları dili öğrenci seviyesine göre ayarlayamadıkları için kavramların öğretilmesinde güçlük yaşamaktadır.

Görüldüğü gibi ders kitabının dili ve üslubu hakkında bazı katılımcıların olumlu bazı katılımcıların ise olumsuz görüşleri bulunmaktadır. Olumlu görüşe sahip katılımcıların ders kitaplarında yerel örneklerin olduğuna, dilin sade olduğuna ve öğrencilerden olumsuz bir geri dönüş olmadığına vurgu yaptıkları görülmektedir. Ders kitabının dili ve üslubu açısından uygun olmadığı görüşünde olan bazı katılımcılar ise kavramların öğrenci seviyelerinden uzak olduğunu, kitaptaki dilin ağır ve detaylı anlatımla yansıtıldığını ve anlatımın günümüze hitap etmediğini dile getirmişlerdir. Ayrıca ders kitabının dil ve üslup açısından uygun olmadığını ifade eden katılımcıların daha fazla olduğu görülmektedir. Ders kitabının dili ve üslubu açısından uygun olduğunu ifade eden bazı katılımcıların temel görüşlerinin nedeni yeni ders kitaplarındaki yerel örnekler ve anlatımlar olduğu söylenebilir. Buna göre katılımcıların çoğuna göre KKTC'de kullanılan DKAB ders kitabının öğrenci seviyelerine uygun olmadığı ve içeriğin günümüze göre aktarılamadığı söylenebilir.

3.3. Ders Kitabının Aktif Kullanılabilirliği

DKAB ders kitabının aktif bir kaynak olarak kullanılmasıyla ilgili olarak katılımcıların görüşleri incelendiğinde katılımcıların büyük bir çoğunluğu ders kitabını aktif bir kaynak olarak kullandıkları görülmüştür. Katılımcılar DKAB ders kitabının, öğrencilerde de bulunması ve hemen kullanılabilir tek kaynak olmasından dolayı aktif bir şekilde kullanıldığını ifade etmiştir.

Konuyla ilgili olarak katılımcılardan K7'nin görüşleri şu şekildedir: “Kitapları birebir kullanıyorum, çünkü bizim çocuklarda öyle başarılı not tutma özelliği yok. Kitap önünde olmalı, bir de veri olmalı, çocuk bir şeyler yazmalı, beklenen bu.” Benzer bir biçimde katılımcılardan K1 de DKAB ders kitabının kaynak olarak kullanılmasıyla ilgili görüşünü “Aktif olarak kullanıyorum.” şeklinde ifade etmiştir. Konuyla ilgili benzer görüşler aktaran katılımcılardan K2 “Kullanıyoruz, mecburen ona bağlı kalıyoruz. Kaynak olarak kullanıyoruz.”, K5 “Aktif bir şekilde ders kitaplarını

kullanıyorum.”, katılımcı K6 da “Şahsen ders kitaplarını yoğun bir şekilde kullanıyorum.” şeklinde görüşlerini ifade etmişlerdir. Benzer bir biçimde katılımcılardan K3 de ders kitabını aktif olarak kullandığını şu şekilde dile getirmiştir: “Ders kitaplarını ben aktif bir şekilde kullandım, o derece ki sınav sorularını bile ünite sorularından sordum.” Konuyla ilgili katılımcılardan K14 ders kitabını kullandığını ve alternatif başka bir kaynağın olmadığını şu şekilde ifade etmiştir: “Kullanıyorum. Öğrencinin elinde de oluyor, onun dışında maalesef hiçbir şey yok kaynak olarak.”

Konuyla ilgili katılımcılardan K4 ise okulların fiziki şartlarının yetersizliğinden dolayı ders kitabını tek kaynak olarak kullandığını şu şekilde ifade etmektedir:

“Kitabı kullanıyoruz. İsteyenlerimiz slayt veya farklı programları kullanabiliyor ama genelde okulda tahtaların %90’ı bozuk bizim okulda. Ben nasıl göstereyim slaytı falan istediğim zaman. Hatta müdürün de tepkisi, ya ne gerek var din kültürü dersinde. Yani böyle bir ortamda farklı şeyleri nasıl yapacaksınız yani. Yani tek kaynağımız kitap bizim şu anda.”

Katılımcılardan K9, konuları daha anlaşılır hâle getirmek adına ders kitaplarıyla beraber İslami kaynaklardan da istifade ettiğini şu şekilde dile getirmiştir:

“Ders kitaplarını tabii kaynak olarak kullanıyoruz ama tek bir kaynak olarak da ders kitabını almıyoruz, bu da işin bir gerçeği. Onunla beraber bizzat Kur’an-ı Kerim’in kendisi ve Türkçe anlamı olsun peygamberimizin sözleri, hadisleri olsun ve diğer kitaplardan da aynı şekilde genişletmek için çocuklara daha faydalı olabilmek için diğerlerinden de faydalanıyoruz.”

Katılımcılardan K13 ise DKAB dersinde farklı kaynakları da kullanmak istediğini fakat bu duruma ders süresinin engel olduğunu: “Ders kitabı üzerinden gidiyoruz. Aktif olarak onu kullanıyoruz zaten. Farklı kaynaklara da inmek istiyoruz, Kur’an-ı Kerim’den bizzat yerini göstermek, orada geçen ayeti göstermek istiyorum ama gösterdiğim vakit bu sefer zaman yetmiyor.” şeklinde açıklamıştır.

Katılımcıların görüşleri incelendiğinde, ders kitaplarının öğrencilerde de bulunması nedeniyle DKAB derslerinde ders kitabının temel kaynak olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır. DKAB dersinde farklı kaynaklara da ihtiyaç duyulduğu fakat ders süresinin farklı kaynakları uygulama açısından yetersiz kaldığı söylenebilir. Dersi kolaylaştıracak öğretim materyallerine zaman zaman ihtiyaç duyulsa da okullarda ve sınıflardaki fiziki imkânların yetersiz oluşundan dolayı internet, akıllı tahta vb. araçların kullanılmadığı söylenebilir. DKAB dersinde farklı materyallere ihtiyaç duyulduğu fakat ders süresi ve kullanılacak materyallerin yetersizliği nedeniyle farklı kaynakların kullanılmadığı ortaya çıkmıştır.

DKAB ders kitaplarının devlet tarafından eşit bir şekilde tüm öğrencilerin hizmetine sunulmasından dolayı DKAB öğretiminde öğrencilerin ulaştığı en önemli kaynak olduğu söylenebilir. Tüm öğrencilerin sahip olduğu ders kitaplarının, öğretmenler tarafından aktif bir şekilde kullanılması beklenen bir durumdur. Fakat ders kitaplarında bazı hata ve eksiklerden dolayı kitapların yetersiz olduğu yönler olduğu söylenebilir. Öğrenciler ve öğretmenler açısından en önemli ders kaynağı olan DKAB ders kitaplarının, çeşitli incelemeler ve çalışmalarla hataların giderilmesi gerekmektedir. Zengin’in (2010) çalışmasında da öğretmenlerin çoğunluğuna göre DKAB dersi için mevcut kaynakların yetersiz olduğu ve geliştirilmesi gerektiği tespit edilmiştir.

3.4. Ders Kitabının Daha Verimli Olması İçin Öneriler

Katılımcıların büyük bir kısmı ders kitaplarının daha verimli olması adına bazı önerilerde bulunmuştur. Katılımcılara göre DKAB ders kitaplarının toplumun yapısına uygun olarak, öğrenci

seviyelerine göre hazırlanması gerekmektedir. Konuyla ilgili olarak katılımcılardan K2, ders kitabının KKTC toplumuna yönelik olması gerektiğiyle ilgili görüşlerini şu şekilde paylaşmıştır:

“Evet, çok önemli, öncelikle Kıbrıs’ın hayatı, yaşam standartları dikkate alınmalı, toplumsal yapısı bir kere dikkate alınmalı, bu bir. İki, dil mümkün olduğu kadar sade olmalı, çok ağır dil kullanılmamalı, akademik kavramlar kullanılmamalı. Üç, mümkün olduğu kadar görselliğe de ağırlık verilmeli, güzel hikâyeler ile süslenabilir.”

Benzer bir biçimde katılımcılardan K9 da ders kitaplarının KKTC toplumunun ihtiyaçlarına yönelik hazırlanması gerektiğini şu şekilde ifade etmiştir:

“Şimdi Kıbrıs biraz daha farklı bir toplumsal kesim olduğu için burada belki biraz daha Kıbrıs’ın din kültürü kitaplarının biraz daha farklı olarak hazırlanması daha iyi olabilir. Amaçlarının, hedeflerinin buraya uygun bir şekilde olması daha uygun olur diye düşünüyorum. (...) Ders kitapları biraz daha Türkiye’deki ders kitaplarının buraya yansıtılmış şekli olmuş yani birebir gibi. Burada çok fazla bunu hazırlayabilecek bir şey olmadığı için akademik altyapısı olan öğretmenlerimiz veya üniversitede böyle bir şey olmadığı için buraya yönelik, buradaki sizin gibi bilimsel çalışmalar yapan arkadaşlarca yeniden Kıbrıs’ın özel kitaplarının hazırlanması gerekiyor diye düşünüyorum.”

Konuyla ilgili olarak katılımcılardan K1, DKAB ders kitabı içeriğinin azaltılarak kitapların sade ve öz bilgileri içermesi gerektiğini şöyle açıklamaktadır:

“Yani uzun içerikler var, onları daha kısa hâle getirip çünkü günümüz çocukları hani DKAB için değil sadece genel olarak çok kısa vadeli bir odaklanma durumları var. E bizim din kitabı da maalesef üç sayfa sırf yazı olan yerler var. Orada çocuk kopuyor yani, o yüzden hani daha böyle bir görsel hâle getirip hap bilgiler, ilgi çekici içerikler olursa kitap daha çok verimli hâle gelir.”

Katılımcılardan K14 de DKAB ders kitabındaki örneklerin öğrencilerin yaş ve bilgi düzeylerine göre hazırlanması gerektiğini “Ders kitaplarının çocuklara daha uygun, örneklerinin çocuklara daha uygun hazırlanması gerekiyor ve müfredat programının da o şekilde daha öğretici, daha kesin bilgi sağlayıcı bilgilerle donatılması gerekiyor.” şeklinde ifade etmiştir. Katılımcılardan K5 de DKAB ders kitabındaki detaylı konuların günümüze göre sadeleştirilmesi gerektiğini ve kitap içeriğinin hikâye ve görsellerle desteklenmesi gerektiğini ifade etmiştir. Konuyla ilgili olarak katılımcının görüşleri şöyledir:

“Genel olarak kitabımız güzel, fena değil, bu hakkı teslim etmek zorundayım ama tabii çok detaya girilmiş. Mesela namaz konusu çok detaylı, artık o kadar detay var ki namazın önemi uçup gidiyor. Yani namazın vermek istediği mesaj uçup gidiyor. Aşırı detaya belki gerek yok, yani öz olarak verilebilir onlar. Ahlaki konular Mevlana’nın hikâyelerinden örneklenabilir, Yunus Emre kitapta bolca işlenebilir. Görseller tabii ki önemli, keşke o konu ile alakalı kısa filmler vs. dersimizi desteklemiş olsa çok daha güzel olur. (...) Yani dediğim gibi günlük hayattan örnekler yoğunluklu olmalı. Tabi geçmişi hatırlatıyoruz, o da önemli ama geleceğe ışık tutacak bir bilgi lazım bize, hayatta işe yarar bir bilgi lazım. Bu dersi öğrenmeli çünkü bunun için gereklidir demeli.”

Benzer bir biçimde katılımcılardan K7 de kitap içeriğindeki detaylı konuların kısaltılması gerektiğini şu şekilde dile getirmiştir:

“Bu kitapları bir de seçilen konuları çocukların yaşına uygun seçerek altıncı sınıftan itibaren bir de çocukların anlayacağı şekilde dil kullanarak hazırlarsak, bir de çok fazla ünite yerine

dört ünite gibi; iki birinci döneme, iki ikinci döneme gibi çünkü iki iki sınav yapıyor ya bizde. Aşırı detaya girmeden bunu halledersek birinci sorunu halletmiş oluruz.”

Katılımcılardan K14, ders kitabındaki bazı görsellerin aktarılan bilgilerle çeliştiğini, dolayısıyla düzenlenmesi gerektiğini şöyle ifade etmiştir:

“Mesela melekler gözle görülmez deniyor, böyle anlatıyoruz, kitapta da böyle yazıyor. Örnek veriyorum, e bir yandan da iki tane melek resmi, kanatlı kız çocuğuna benzeyen aynı din kültürü kitabının içinde, bu ne perhiz bu ne lahana turşusu hesabı. O yüzden yani değişmesi gereken çok şey var hem kitapta hem müfredat programında.”

Katılımcılardan K4 de kitaplardaki hatalara dikkat çekerek kitapların özensiz bir şekilde basıldığını şöyle ifade etmiştir:

“Kitaplarda çok fazla dizgi hatası var. Yani o kadar çok ki anlatamam. Türkiye’den gelen kitaplarda bu yoktu bakın. Evet, tamam onun da ayrı sıkıntıları var ama bu kitaplarda çok fazla dizgi hataları var hocam, yani bu çok ciddi bir sıkıntı. O da çok acelece çıkarıldığını gösteriyor yani.”

Benzer bir biçimde katılımcılardan K12 de DKAB ders kitaplarında bulunan hataların giderilmesi gerektiğini “Ders kitapları burada hazırlanıyor, Kıbrıs’ta hazırlandı yeni kitaplar ancak kitaplarda yanlışlıklar var. Özellikle yazım hataları mı diyelim ne diyelim, komisyonlardan nasıl geçti bilmiyorum, onların düzeltilmesi lazım.” şeklinde ifade etmiştir.

Katılımcılardan K6, ders kitaplarının daha verimli olması için kitaplardaki görsellerin ve etkinliklerin artırılması gerektiğini şu şekilde dile getirmektedir:

“Etkinlik sayıları artırılmalı, etkinlikler daha kaliteli bir hâle getirilmeli, konu metinleri kısaltılıp sadeleştirilmeli diye düşünüyorum. Görsel öğeler yerleştirilebilir, çünkü mesela şöyle bir örnek vereyim, bir hac konusunu anlatırken bile veya Peygamberimiz ile ilgili bir şey anlatırken bile bir Kâbe resmini bulamadığım zamanlar oldu din kültürü kitabında. Kâbe’yi çocuk bilmiyor mesela, nedir ne değildir. 7. sınıfta mıydı hatırlamıyorum ama Kâbe’yi bulamadım ders içerisinde çocuklara resmini göstermek için. Yani o durumlarda işte akıllı tahtadan falan faydalanıyoruz ama kitaba görsel öğeler eklenebilir daha fazla.”

Katılımcılardan K8 de DKAB ders kitaplarında etkinliklerin artırılması gerektiğini şu şekilde açıklamaktadır:

“Çok etkinlik konmalı bence, böyle hep şeyler var; yazınız, yazınız, yazınız bölümleri vardı, böyle eşleştirmeler falan konulabilirdi. Çocukların dikkatini çeken boşluk doldurmalar konulabilir, resimler konabilir, ayetler, hadisler, bu yollarla daha dikkat çekici hâle getirilebilir. Tek düzeylikten çıkarılabilir bazı şeyler yapılmalı.”

Benzer bir şekilde ders kitabının görsellik açısından geliştirilmesi gerektiğini ifade eden katılımcılardan K1’in görüşleri şöyledir: “Ders kitapları hakkındaki düşüncelerim yani özellikle görsel anlamda çok zayıf, belki bilgiler güzel ama test kitaplarını bilirsiniz hem görsel olarak hem hap bilgi olarak çok iyi hani o tarz şeyler geliştirilebilir.” Konuyla ilgili katılımcılardan K6’nın ders kitabının düzenlenmesi gereken yönleriyle ilgili değerlendirmeleri ise şu şekildedir:

“Mesela bir bulmaca etkinliğini bile çözemedik açıkçası. 8. sınıflardaydı sanırsam, mesela kitapta bulmacalar baştan sona hatalı. Yani hiçbir etkinliği çözemedik. Ders kitaplarında sadece şu var, konuyu bir bütün hâlinde size yazılı olarak sunuyor, bu çocuğu sıkıyor. Onun dışında görsellik çok az yani resim olsun, şekil olsun, animasyon, kitapların içerisindeki çok az, çok yetersiz yani. Sadece yazı, sadece bir konu

olarak verilmiş, etkinlik kısmı da dediğim gibi bir soru sormuş ve bir boş alan bırakmış. Yani çok daha kaliteli etkinlikler konulabilir kitaplara, ders metinleri daha sadeleştirilebilir, azaltılabilir, kısaltılabilir ve daha güzel etkinlikler konulursa öğrencilerin daha iyi anlamasına yönelik adım atılmış olur.”

Katılımcılardan K10 da ders kitaplarının daha profesyonelce hazırlanması gerektiğini: “Ders kitaplarını biraz daha akademik kariyeri olan kimselerin yazmaları gerektiği kanaatindeyim. Evet, yazan arkadaşları küçük görmüyoruz, şey etmiyoruz ama biraz daha yani her şey göz önünde bulundurularak yazılabilir.” şeklinde dile getirmişti.

DKAB ders kitabının daha verimli olması adına katılımcıların önerileri incelendiğinde birçok yönden ders kitabının geliştirilmeye ihtiyacı olduğu anlaşılmaktadır. Katılımcıların değerlendirmelerinden ders kitaplarındaki dil ve anlatım yönünden hataların giderilmesi gerektiği sonucu ortaya çıkmaktadır. Ayrıca kitap içeriğinde konuların kısa ve öz biçimde öğrencilere aktarılmasının daha faydalı olacağı söylenebilir. Kitaplarda yer alan etkinlikler, değerlendirme bölümleri ve görsellerin öğretime daha fazla katkı sağlaması açısından artırılması gerektiği ortaya çıkmıştır. Öğretim programı gibi DKAB ders kitaplarının da uzmanları tarafından KKTC toplumuna hitap edecek nitelikte düzenlenmesi gerektiği söylenebilir.

Ders kitaplarının ders açısından en önemli kaynak niteliğinde olduğu düşünülürse kitapların olabildiğince öğrenciye yönelik, anlaşılabilir ve sade bir biçimde hazırlanması gerektiği söylenebilir. Bu çalışmada gerek KKTC’de gerekse Türkiye’de kullanılan DKAB öğretim programları ve DKAB ders kitaplarının birçok yönden geliştirilmesi gerektiği ortaya çıkmıştır. DKAB ders kitaplarındaki anlatım, üslup ve yazım hatalarının yanı sıra geliştirilmesi gereken yönler, dersin öğretim programı ve ders kitabının beraber ele alınmasıyla ancak çözüme kavuşturulabilir. Kitaplardaki dil ve anlatım, üslup, etkinlik ve görseller, değerlendirme bulmacaları ve hikâyeler gibi kısımlarda hataların olması ve dolayısıyla bunun öğretim sürecini olumsuz etkilemesi DKAB ders kitaplarının yetersiz olduğu şeklinde değerlendirilebilir. Uçak’ın (2020) araştırmasında da son dönemlerdeki kitaplarda kavramların öğrenci seviyelerinin üstünde aktarıldığı ortaya çıkmıştır. Benzer bir biçimde Çınar’ın (2012) çalışmasında da DKAB ders kitaplarının öğrenci seviyelerine uygun olmadığı ve uygun bir şekilde aktarılamadığı için bazı kavramların ders kitaplarından çıkarılması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Işıkdoğan ve Korukcu’nun (2008) araştırmasında ise ders kitaplarındaki görsellerin öğrencilerin anlayabilecekleri şekilde düzenlenmesi gerektiği ifade edilmiştir. Yine aynı çalışmada, ders kitaplarının öğrencilerin öğrenmelerine uygun olarak hazırlanması konusunda ilgili olarak, ders kitaplarının yeniden gözden geçirilerek geliştirilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Konuyla ilgili Kaymakcan’ın (2009) çalışmasında da DKAB ders kitaplarının görsel açıdan yeterli olmadığı görüşüne katılan öğretmenlerin oranı %63,9 olarak tespit edilmiştir.

Sonuç

Öğretmenlerin KKTC’de DKAB ders kitabı ile ilgili görüşleri, ders kitabının öğretim programıyla uyumu, ders kitabının dil ve üslup açısından uygunluğu, ders kitabının aktif kullanılabilirliği ve ders kitabıyla ilgili öneriler çerçevesinde oluşturduğu görülmüştür. Öğretmenlerin ders kitabında bulunan teknik hatalardan, programdaki kazanımları yerine getirememesi açısından ve ders süresinden kaynaklanan nedenlerden dolayı ders kitabıyla öğretim programının uyumlu olmadığını düşündükleri tespit edilmiştir.

Son yıllarda geliştirilen ders kitaplarında yerel örneklerin kullanılması ve öğrencilerden ders sırasında olumsuz bir dönüt alınmamasından dolayı bazı öğretmenlerin dil ve üslup açısından ders

kitabını yeterli gördükleri tespit edilmiştir. Öğretmenlerin çoğuna göre ise ders kitaplarındaki kavramların öğrenci seviyelerine uygun olmadığı, kitaplarda dil ve üslup açısından hataların bulunduğu, kitaplarda kullanılan kavramların günümüze göre ifade edilemediği tespit edilmiş ve bu nedenlerden dolayı DKAB ders kitabının KKTC’li öğrenciler açısından yeterli olmadığı görülmüştür. Ayrıca ders kitabında kullanılan dil ve üslubun dinî bilgiler ve kavramlar açısından uygun olmadığı dolayısıyla bu yönleriyle ders kitabının geliştirilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Öğretmenlerin ders kitabından başka kaynak ve materyallere de ihtiyaç duydukları fakat ders süresinin yetersizliğinden dolayı derste farklı kaynak ve materyallerin kullanılmadığı görülmüştür. Öğrencilerin ellerinde de bulunması nedeniyle ders kitabının aktif bir şekilde tek kaynak olarak kullanıldığı görülmüştür. Fakat ders süresi ile ders kitabı içeriğinin uyumsuzluğu önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Ders öğretmenleri derslerde kitap içeriğinden belirledikleri bazı konulara yer vermekte diğer bazı konulara değinmemektedir. Bu nedenle ders kitabındaki tüm konuların aktarılması için öğretmenlerin daha fazla ders süresine ihtiyaçları olduğu anlaşılmaktadır.

Ders kitabının daha verimli olması için öğretmenlerin öneri niteliğinde bazı görüşleri tespit edilmiştir. Buna göre DKAB ders kitaplarında bulunan dil ve anlatım hatalarının giderilmesi gerekmektedir. Kitap içeriğinin öz ve sade bir şekilde düzenlenmesi; kitaptaki etkinlik, değerlendirme bölümleri ve görsellerin geliştirilmesi gerektiği tespit edilmiştir. Bu durumda DKAB ders kitabında öğretimi etkileyecek nitelikte eksiklerin olduğu ve DKAB ders kitabının KKTC’deki öğrenciler için uygun olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

DKAB öğretmenlerinin görüşleri incelendiğinde KKTC’de DKAB ders kitaplarıyla ilgili DKAB öğretimi önemli ölçüde etkileyen problemlerin olduğu görülmektedir. Kitaplarla ilgili en temel problem ders kitaplarında kullanılan dil ve üslubun öğrencilere yönelik olmamasıdır. Kitaplarda öğrencilerin daha önce hiç duymadıkları kavramların bulunması öğrencilerin derse yönelik yaklaşımlarını etkilemekte ve öğretmenler açısından öğretimi zorlaştırmaktadır. Bu nedenle bazı öğretmenlerin öğretim programına ve ders kitaplarına bağlı kalmadan kendi inisiyatiflerine göre derslerde anlatılacak konuları kendilerinin belirledikleri anlaşılmaktadır. Bir diğer önemli problemse kitap içeriğinin öğretim programını yansıtmaması olarak ifade edilebilir. Kitap içeriklerinin haftalık ders süresiyle çelişkili olması ve kazanımları yerine getirmede yetersiz olması eğitim-öğretimde önemli bir sorundur. Esasen bu noktada KKTC’de DKAB ders kitaplarıyla beraber DKAB öğretim programının da geliştirilmesi gerekmektedir. Haftalık ders süresi ve hangi sınıflara hangi konuların aktarılması gerektiği ile ilgili çalışmalar öğretim programı kapsamına girmektedir. Haftalık ders süresinin öğretim programını aktarmada yeterli olması beklenmektedir. Bu nedenle KKTC’de uygulanan DKAB öğretim programının da geliştirilmesi gerektiği ifade edilmelidir. Eğitimde önemli bir materyal olan ders kitaplarının toplumun kültürüne, tarihî tecrübelerine ve diline uygun olması gerekmektedir. Buna göre KKTC’deki DKAB ders kitapları da konuları, metinleri, görselleri, etkinlikleri, kavramları, anlatım dili vb. tüm içerikleriyle KKTC toplumuna özgü olması gerekmektedir. Bu noktada başta KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı olmak üzere yetkili kurumlarca gerekli komisyon ve çalışmalara olanak sağlanması, DKAB öğretim programının ve DKAB ders kitaplarının KKTC toplumuna hitap edecek nitelikte hazırlanması gerekmektedir.

Kaynakça

- Asri, S. (2011). *Ortaöğretim din kültürü ve ahlak bilgisi öğretiminde öğretim programı ders kitabı uyumu* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Atalay, T. (2004). Öğretmen ve müfredat ekseninde KKTC’de örgün din öğretimi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7-8, 7-39.
- Celep, C. Bülbül T. ve Tunç B. (2000). Aday Öğretmenlerin Atanma Odakları. Trabzon. *VIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Bilimsel Çalışmaları*, 1, 569-575.
- Çınar, F. (2012). İlköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi öğretim programına yönelik öğretmen görüşleri. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi*, 3(5), 13-36.
- Işıkdoğan, D. ve Korukcu, A. (2008). İlköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi dersi öğretim programı ve öğretmenlerin programa yönelik görüşleri. *Dini Araştırmalar Dergisi*, 11(23), 237-258.
- Kaya, F. (2014). *Öğretmen, öğrenci ve idarecilerine göre din kültürü ve ahlak bilgisidersi: Tunceli örneği* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Ondokuz Mayıs Üniversitesi.
- Kaymakcan, R. (2009). *Öğretmenlerine göre din kültürü ve ahlak bilgisi dersleri yeni eğilimler: Çoğulculuk ve yapılandırmacılık*. İstanbul: DEM Yayınları.
- Keskiner E. (2018). Din kültürü ve ahlak bilgisi ders kitaplarındaki kader öğretisi üzerine bir değerlendirme. *Düzce Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2(2), 50-65.
- Nurçin, V. (2019). *Kıbrıs'ta din eğitiminin dönüşümü ve Türkiye'nin etkileri* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Saban, A. ve Ersoy A. (Ed.) (2019). *Eğitimde nitel araştırma desenleri* (3. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Tosun, C. (2001). *Din eğitimi bilimine giriş*. Ankara: Pegem-A Yayınları.
- Uçak, E. (2020). *İlköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerinin kavram ve kavram öğretimi sürecine ilişkin görüşleri* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Yıldırım, A. ve Şimşek H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Zengin, M. (2010). Yeni ilköğretim DKAB öğretim programının uygulamadaki etkililiğinin değerlendirilmesi. *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 12 (22), 121-160.